ارتکاز: محصول «سیاقِ معنوی» و «نظامِ» کلمات شاعر

حال رمز اینکه سیاق ،کاشفیتش اقوی است و آدم دلگرمتر است در اینکه مفاد کلام را به گویندهٔ نسبت بدهد، یک احتمال این است که سیاق به مخاطب خودش یک جدول، یک نظامِ فکری منظّم القا میکند با مؤلّفههایِ «یدهی بعضُها الی بعض».

چرا ظهور وقتی سیاق دارد، اقوی ظهوراً است؟ اگر این حرف را بپذیریم، چون سیاق هر چه گستردهتر باشد، یک امر با نظامِ بیشتر به ذهن مخاطب میدهد. نظامِ بیشتر، همگنایش، هم بافتایش، کشّافیتش، از مرادِ بیشتر است. چون مؤلفههای کاشف، زیادند. همین معنا در ارتکاز میآید. اگر این حرف درست باشد ، دلیل حجیت ارتکاز، این است که متشرعه ، نه از یک جملهی شاعر، از مجموع هزارها جملهای که از شاعر شنیدند و دل دادند، یک **سیاق معنوی** پیدا کردند. الآن یک کتابی که فصول و ابواب داشته باشد، ندارند، اما همان طور که سیاق، در یک عبارت نظام میداد ، مجموع کلماتِ شاعر، یک سیاق معنوی به ذهن متشرعه داده است. [1]

مجموع کلمات یک گویندهٔ را که شما در نظر میگیری، به آن توجه میکنی دل میدهی، ناخودآگاه یک نظام فکری، مرام، مسلک، چارچوب فکری، یک جدول،از او به شما منتقل میشود- البته گاهی آن هایی که فطانت بیشتر دارند از یک کلام هم میتوانند؛ هر کلامی یک بویی دارد، شَمّی دارد، رنگی دارد. همین که حرف میزند، دهان باز میکند، میفهمند که این چه طور است، سبکش چیست؟ مرامش چیست. این یک فضای خاص خودش را دارد ولی ارتکاز بیش از این ها نیاز دارد-ارتکاز،یعنی مخاطب یک متکلم از دهها کلام - یک کلام نیست. از شاعر، صدها لسان دارد- از انس به کلام او، آن نظام فکری و مرام او در ذهنش نقش بسته ولو خودش آگاه نیست. [2]

جدول توانبیِ مندلیف

شما در یک نظام منظّم اگر مقداری ابهام داری از دیگری کشفش میکنی که آن چا چیست.شما ببینی این جدول توانبی[3] مندلیف را. وقتی مندلیف روسی،[4] جدول شیمی را ارائه داد، اصلا زمان ارائهی او به نظرم هنوز نزدیک بیست تا خانهی جدول خالی بود. جایش را معین کرد، نه اسم داشت نه کشف شده بود، اما به مرور کشف شد[5]. میبینی چقدر این جدول مهم است. او میگفت داریم، نمیشود نباشد. بگردید پیدایش کنید. حتی اگر طبیعیاش را ندارم، در آزمایشگاه میتوانیم پیدایش کنیم. چرا؟ چون این جدول من میگویم این خانه، خانه هست، محتوایش را من میتوانم به دست شما بدهم، میگویم عدد اتمی[6]اش این است، تمام شد. حال میخواهید بروید در

طبیعت بگردی پیدایش کنی، بگویی این عدد اتمایش است. نمیخواهی هم در آزمایشگاه با شکافت هستهای، این را نشان بدهی. ولی جدول تمام شد. این خیلی عالی است. یعنی او به نظمی رسیده که دارد میگوید این ها به همین صورت هست.

---

[1] باید ملاحظه بشود، جمع بین تمام آیات و ادلهی لفظیه بشود. نه اینکه به اطلاق هر کدام، آدم اخذ بکند. ام همچنین چیزی ندارید. و لذا خیلی از اعتراضات بر شیعه میکنند، به واسطه یک کلمه،یک روایت. باباجان!ما صحیح ِبه قول ِمطلق ندارید ، در هیچ کتابی. به خلاف مخالفینی که نه خیر، صحاح ستّه دیگر قابل مناقشه و در نیست. ما کتابی که معتبر باشد، عملاً و فتوی ندارید ما...به هیچ روایتی از روایات ما نمیتوانند تمسک بکنند وحدها. ما ندارید روایتی که وحدها [قابل تمسک باشد]. مگر ضروریات ما،ارتکازیات ما.(درس فقه آیت الله بهجت،کتاب الجهاد،جلسه ۷۲)

[2] دراین شاخه های زبان شناسی،رشته زبان شناسی شناختی(cognitive linguistics) داعیه دار کشف ِنظام ساختاری ذهن انسان از طریق گفتار اوست:« مطالعات مربوط به زبانشناسی شناختی از دههٔ۱۹۷۰ شروع شد و از دههٔ۱۹۸۰ بهبعد، بهتدریج گسترش یافت و اکنون به یکی از مهمترین و پرطرفدارترین مکاتب زبانشناسی در غرب، بهویژه اروپا، بدل شدهاست.زبانشناسی شناختی رویکردی در مطالعه زبان است که به بررسی رابطه میان زبان انسان، ذهن او و تجارب اجتماعی و فیزیکی او میپردازد. به عبارت دیگر، در زبانشناسی شناختی تلاش میشود تا مطالعه زبان بر اساس تجربیات ما از جهان، نحوه درک و شیوه مفهومسازی باشد؛ بنابراین، مطالعه زبان از این نگاه، مطالعه الگوهای مفهومسازیست. با مطالعه زبان، میتوان به ماهیت و ساختار افکار و آراء ذهن انسان پی برد. در این نگرش، فرض بر آن است که زبان الگوهای اندیشه و ویژگیهای ذهن انسان را منعکس میکند»(ویکی پدیا)در این رویکرد به زبان به عنوان وسیله ای برای کشف ساختارشناسی انسان نگریسته می شود(مقاله زبان شناسی شناختی و استعاره،دکتر گلفام،مجله تازه های علوم شناختی،سال ۴،شماره ۳، ۱۳۸۱)

[3] جدول تناوبی عنصرهای شیمیایی یا جدول مندلیف به انگلیسی: Periodic table یا periodic table of elements)، نمایش جدولی عنصرهای شیمیایی بر پایهٔ عدد اتمی، آرایش الکترونی و ویژگیهای شیمیایی آنها است. ترتیب جایگیری عنصرها در این جدول از عدد اتمی (شمار پروتونهای) کمتر به سوی عدد اتمی بالاتر است. شکل استاندارد این جدول ۱۸ × ۷ است؛ عنصرهای اصلی در بالا و دو ردیف کوچکتر از عنصرها در پایین جای دارد.(سایت ویکی پدیا)

[4] دمیتری ایوانویچ مندلیف شیمیدان معروف اهل روسیه بود. وی پایهگذار جدول تناوبی عناصر شیمیایی موسوم به «جدول مندلیف» است، او بوسیلهٔ این جدول توانست وجود تعداد زیادی از عنصرهای کشف نشده را پیشبینی نماید. وی ترتیب قرار گرفتن عنصرها را در جدول بر پایه افزایش تدریجی جرم اتمی آنها در یک ردیف (تناوب) قرار داد تا به این وسیله خواص شیمیایی عناصر به صورت گروهی عمودی تکرار شود.(همان)

[5] در زمان او، تنها شصت و سه عنصر از نظر رسمی شیمیدانها شناخته شده بود. مندلیف در این اندیشه بود که خواص فیزیکی و شیمیایی عناصر تابعی از جرم اتمی آنها است. بدون قانون تناوبی نه پیشبینی خواص عناصر شیمیایی ناشناخته میسر بود و نه پیبردن به فقدان ای

غیبت برخی از عناصر. کشف عناصر منوط به مشاهده و بررسی بود. قانون تناوبی راه جدیدی در این زمینه گشود.

جدول تناوبی پایه‌ای برای این کار شد. ساختار این جدول نشان می‌داد که در چه جاهایی مکان خالی باقی می‌ماند که می‌بایست در آینده پر ای توجیه شود. با آگاهی از خواص عناصر موجود در جوار این مکان‌های خالی می‌شد خواص مهم آن عنصرهای ناشناس را تخمین زد و چند مشخصه مقداری آن‌ها (جرم‌های اتمی، چگالی، نقطه ذوب و نقطه جوشش و مانند آن‌ها را) به کمک نتیجه‌گیری‌های منطقی و چند محاسبه ٔریاضی ساده، تعیین کرد.

او جدولی درست کرد و شصت و سه عنصر شناخته شده را به ترتیب جرم‌های اتمی‌شان در جدول قرار داد. تعداد عناصر در سطرهای جدول یکی نبود مثال ً سطر پنجم ۳۲ عنصر داشت در حالی که در سطر ششم تنها شامل ۶ عنصر بود؛ ولی عناصری که خواص آن‌ها شبیه به هم بود در این جدول زیر یک هم قرار داشتند و بدین علت مقداری از خانه‌های جدول خالی ماند. جدول مندلیف،وجود ۹۲ عنصر را پیش‌بینی می‌کرد مندلیف در مورد خانه‌های خالی اظهار داشت که خانه‌های خالی متعلق به عناصری است که تاکنون شناخته نشده‌اند.

مندلیف در این جدول دو انتخاب مهم انجام داده بود که باعث شد تا جدول او مورد پذیرش عمومی قرار گیرد: نخست اینکه جای عنصرهایی را که هنوز شناسایی نشده بود، خالی گذاشته بود.مندلیف نخستین شیمیدانی نبود که چنین کرده بود، اما نخستین کسی بود که با توجه به ردپایی که از جدول داشت، جای عنصرها را پیش‌بینی کرده بود. عنصرهایی مانند گالیم و ژرمانیم عنصرهایی بودند که بعدا ً شناسایی شدند.

انتخاب دوم مندلیف در جایگذاری و دسته‌بندی عنصرها بود، او گاهی وزن اتمی را نادیده گرفته بود و به جای آن، عنصرها را با توجه به ویژگی‌های شیمیایی جایگذاری کرده بود. عنصرهایی مانند تلوریم و ید از این دست بودند. بعدها با پیشرفت علم معلوم شد که مندلیف ناخودآگاه عنصرها را به ترتیب افزایش عدد اتمی و بار هسته مرتب کرده بود. اهمیت عدد اتمی در جایگذاری عنصرها در جدول تناوبی نادیده گرفته می‌شد تا اینکه وجود و ویژگی‌های پروتون و نوترون در هسته شناسایی شد. (همان)

[6] عدد اتمی (Z) (به انگلیسی: Atomic number)، اصطلاحی است که در شیمی و فیزیک برای بیان تعداد پروتون‌های موجود در هسته اتم به کار می‌رود.در معادلات عدد اتمی را با پروتون برابر در نظر می‌گیریم « p = z » این پدیده و اصطلاح نخستین بار توسط ارنست راترفورد کشف و ابداع و سپس به کار رفته‌است. عدد اتمی سمت چپ پایین علامت اختصاری عنصر نوشته می‌شود. (همان)

بازبینی #1
ایجاد شده 19 مارس 2025 15:36:55 توسط ... .
به روزرسانی شده 19 مارس 2025 15:37:23 توسط ... .